

Павел Коробчак

Вродил ся 30 серпня 1975 р. во Вроцлаву як найстарший сын Петра (родом з Баниці) і Ірени по роді Горбач. Основну, середню і выжшу школу кінчыл во Вроцлаву. В 1999 р. отримал на Вроцлавскым Університеті звання магістра філософії і зараз потім поступил на докторантскы студії на Выділі Суспільных Наук того університету. Од 2001 р. зачал тіж працювати як бібліотекар в університетській бібліотеці.

На літературным ґрунті застніл в 1996 р. публикуючи рефлексії *О двох поезиях* в "Загороді". Дальшы його творы публикуваны были предо вшыткым в "Бесіді", де окрем артыстычных форм надсылат тіж творы ближшы репортажово-публицистычній конвенції. В писаню Коробчака явно доходят до голосу його теоретычны студії над текстуальністю світа культуры, котры то думкы старат ся розписати на лемківській язык читаний не в структуральным а антропологиячным і філософскым пляні.

Творы друкуют ся за: "Загорода", Р: 1996, нр 1-2 (*О двох поезиях*); "Бесіда" Р: 2000, нр 4 (*Смерт-банітка*); Р: 2001, нр 1 (*Свитаня, ***А кед уж "ожыєш..."*); Р: 2002, нр 2-3 (*Короткій, драматизуваній, писаний діалог о читаню*), нр 4 (*Академія Знань*) з рукопису (**** Нигда-м не виділ..., Хырбатскы спомины, Річ о білым царю вандрівнику*).

О двох поезиях

Ганю поезию, коли бесідує, бо бесідує смутно.

***

Не треба нам смутку і жалю веце, як уж было - по што смутком гварити.

***

Гніваме ся з поезийом, коли по лемківскы гварит - за дуже терплія сотварят тым языком, а прецін гварити, то быти.

***

Не кажме поезії бесідувати по лемківскы. - Лем бесідуйме по свому, а бесіда стане ся поезийом.

***

Быти Лемком, то по лемківскы бесідувати. Гварити по лемківскы то быти на Лемковині.

***

Тож по што ти поезийо терплія на Лемковину впроваджати?

***

Спів є поетычний, а прецін в нашым співаню неє непотрібного, смутного патосу. Ци не старчыт нам співніст дідовой мовы?

***

Кажме поезії респектувати спосіб, в якій істніє наша бесіда, а вызбуде ся она слабости терплія. - Радіст гваріня вкаже нам правдиве місце, з котрого зме - вкаже нам горы, до котрых хце ся вертати. Не горы змучены шарістю смутку, а горы радістні спинаючы ся гу хмарам - до неба подібны.

***

Такы горы сами станут ся поезийом - през них язык, през язык писмо.

Смерт-банітка

О мойй старій бабулейці смерт сой хыбаль забыла. І в хыжи старій, похыленій присіли сой на стільчыку, ждут, в выглед смотрят - бануют за інчым світом. Лем диво! -

не в гору, не гу хмарам свої очы звертают, а вдаль деси, де сонце стае. Гын - деси, в східній стороні, ей тьмяны очы мріют о фалюючій землі.

"Гей, в тым моім небі, гей, земля гын Богу милійша і спінат ся на Олімп - не по виднокругу ся стеле. Гей, в тым нашым Бескыді, кед пришол уж час човекови, ішол він на Баницку Гору цілувати сурове, ледувате лице смерти. А як мі, старій, шмат світа перейти на стрічу в Амровы гарцуваня, кед моі ногы дрібнейкы не ходят, а очы моі не хтят смотрити?"

І сідит сой бабулейка, смерт-банітка в рідній Баниці, позерат на сонний захід і тужыт за кумом банітком. Гей, з тугы той вмерти не може Лемкыня без Лемковины; з бануваня і смерт уж жыти не може: помалы корчавіе і сохне. Гыне Лемковина без Лемків.

Свитаня

Піднюс повікы знад книжкы. За выглядом освітленого яренівком корытаря глыбина чорности зачала ся ріжницювати, гломлена през піл пофалюваном границьом – з початку лем менше чорном як решта, потім сивом і штотраз барже горіючом (як все ріжниця перша двигат ся з хаосу): Чым барже ясніла, тым грубша ся ставала, гором розливаюча ся на цілу верхню верству рам выгляду. Сподом зас чорніст не уступлювала, так што крайнебо вырізувало ся в форму гір. Головы гір горіли святым світлом...

Покручена мурияноча стежечка желізной дороги здраджала босорчыны метаморфозы потягу, котрий з кождым переіханым метром змінял ся од переду до заду, переходячы з електричного „жолтка” в паровозову „ретро гусеницю”. На гмлі вкрываючій млакы попри желізній дорозі приплынула стация. Потяг запишал, засычал, дыхнул гмлом взбиваючы ей хмару, котра вкрыла на хвильочку світ - і станул...

...Він запер книжку, взяв наплечник і выскочыл з вагона в вільгітну, мяжку, фалюючу білу перину. Посмотрил на ню, а потім піднюс голову і гвиділ в темній сірости (в котру встигли преблечы ся горы в меджечасі) дорогу гынучу в лісі. Пішол...

Ліс гучал іщы сонным пошумом, хоц під тяжкым черевіком вандрівця дзвінчали весело срібны каплі росы. Ялиці і сосны з поторганым, пелехатым волосьом згынали ся, кланяли зачудуваны вчасному гостьови...

Гвошол на поляну. Посередині росла церковця деревяна, стара, зо трыста хыбаль річна. Тяжкы кокурудзкы крестів вісілі з соковитых, полных бань. Сподід ней вырастали уж новы церковці – єдны кус векшы (такы може пят, десят річны), інчы цілком іщы маціці. А єдну то такой не мож было гвидіти: маленькы бані лем сылзу выжшы были молодым ялицям – з крестами як патычкы, цекаво вытігали головы догоры...

На наступній полянці присіла хыжка маленька, бабуленька, на стільци з каменя, над черкаючым потічком. Сй згорблена стріха з болячыма крижамы, низко вкрывала грубы різблены двері і хранила пред дойджом сурову лаву з перерізаного навпіл пняка, котра стояла під выглядом при стіні...

Сіл на лавку, вытягнул з кышені папіркы і мішечок з дуганом. Хвильочку захтіло ся му го дзъвакати як – памятал – робили то дідо. Ні. Скуплений, з намащыньом приступил до рытуалу: наклал дугану до папірка, завинул докладні в пальцях, послинил кінцьом языка і взяв до гамбы. Вытягнул патычкы: засычала сірка, бухнул пламінчык... Затягнул ся дымом, опер ся о стромову лемківску стіну, пушчал помалы дым і смотрил на похылену над ним гору. З ей хырбета гырмілі пламінны промені світла і гуком звістували прихід розбіленого спижового диску сонця, котрий і онедолга выхынул з границі крайнеба. Доконувало ся свитаня...

***

А кед уж „ожыеш”, як ся звычайні „гмерат” і посеред гір зеленых самого себе гвидиш – стереж ся!

Мож гев стрітити Поганского Бога, як задуманий з гушавины выйде на білу полянку попід твої стопы. Він – уж безіменний, бо в твоїй памяти не постоїт все уж його імя святе – промовит до тя Бесідом Прадідів; по імени закличе твою присутніст. А ты?...

...Він в задумі чело зморщит – бо думний іщы оном думом, што з продумуваня ся выводит – покыват головою помалы і піде пробывати в тым быттю, котрого му борониш безпамятю свого жытя. Все уж...

А кед одходит Деревяний Бог і серце ти стискат туга превелика – стереж ся кликати го згадуючы імя. Та-ж преці згадувати то не тото, што здогадувати ся! Зас Бога кликати чужым іменом гірше, як выкликувати дармо його званя. Та і не вертают Богове – особливі Вандрівники.

Стереж ся гордого гніву думного Бога. Гніву праведного. Вера же-с одступцьом віры Хырбатого роду. Невірным забытником. Все уж...

***

Нигда-м не виділ гір...

І хоц ем бывал в горах од часу, коли ем дзецком был іщы маленькым (та ани-м ходити не знал, як ня до гір загнало прагніня і родиче мої); і хоц ем виділ верхы задуты снігом біленькым, або скалисты; і хоц ем знал дых гір мамротливий гден і черкаючий гночы; і хоц ем спиял молоко потоків; вывозы-м втігал до гамбці спрагненой: Якбы різанку бабціну велийну...

Та гір ем не знал. - Докля не придуло ня в нашы Бескыды...

І хоц ем серцьом і душою тамтых гір ся вчыл; і хоц ем любил іх, як ся любить коханку білу.

Та гев, в Карпатах взріл ем свою долю - самого себе-м гвиділ в тых хырбетах, котры, як мязы тытанів напняты, промінювали потугом великом: іх безрух не пахне скамянілом формом: барже як двох силачи сплетены в мордерчій борбі, коли оба рівно тугы, з рівном міцю наперают - так, што загмерли в желізным стисніню. І хоц ся здає, што нич ся не діє, та прецін мязы напняты до границ і кров під скором пульсує шалена і смужкы поту потоками течут помедже борозды-долины гір-мязи.

І протікали стружкы поту-кырвы през мої очы, уха ніс і скору; през язык (мову) і кінці штырбелів, аж попід мясо і кости (што живе): аж „до живого” ся вдерли, дотерли. І в душу мою, як в губку, як в море, впали і зникли. А душа пучніла, росла і пухла - пустила корені, і-м почув, як врастаю в каміня, в паріі, в поля і лісы. І руки тремтячы пригорщали - стискали в жмени - світ тот гу собі: і-м зникал. І в собі ем был чул уж тот вітрик, што шаліл помедже лісы, прегыбы і хыжы. І-м гвиділ в собі тот тытаничний, нерухомий танец. Гвиділ ем тугу, силу - взріл ем жытя...

Нигда-м не был гір виділ - бо-м не жыл. Тепер ем ожыл, наполнил ся сміхом ясным і чыстым. Жылы під скором - до тепер омлілы - натягли кырвы спопід скоры Карпат; напняли ся як в луку і лірі¹, а душа з нима, як струны в гушельках, дзвінчала і грала.

---

¹ Пор. Геракліт фр. 22;

Бо мы зме вшиткы, як ялиці в лісі вроснены в груди і поля кырвачы, в меджы і лісы - як церкви-березы, як капличкы-буки - всходиме з зерна, коли нас закотити в землицю рідну. Без ней зме як тіни: без кырви, без мязи...

Хырбатскы спомини

Арджавіла оцелийова стіна лісової лявы, сплываючої звільна, кыпячым гырмотом в сельску простір долины. Стужавілий в кырвавым выбуху крячок присіл з болю на меджы.

З ліса неспішні выхынул соколиноокій князь: на сорокатым коничку, лук і щит в долони, а на голові футряна шапка вкрываюча непокірне волося вызераюче спопід ней і зливаюче ся смолистым фаламы на рамена. Буря баюсів охраняла делікатну лагідніст затисненых в шалінчій рішучості ворг, жебы не цілувал іх гірскій вітер, котрого любовна пестливіст поорала счорнявілу скору лица.

Гордо выпростуваний розозріл ся довкола. Видно было, што рад озерал царство свого жытя. В кінци обернул ся в мою сторону. Змірял ня зором цілого, од ніг до головы. Нашы очы стрітили ся. В неогданости його бездонні чорного пізріня лем дві іскоркы вказували несподіваны вісти - то были мої пра, пра, пра...

Змеркало. Затягнене небо завистливо стерегло дороги свого облюбенця сонця. Гмла небытя, неіснуваня і непамяти з молчачым свистом ставала спомедже трав і звільна вкрыла нас обох, перериваючы наше полне тугы смотріня. А кед перешла, не было уж мене перед князьом. Счезнул ем, як сон з тых гір, в котрых Він іщы проживат...

***

Стоял - як все - нетерпеливі скамянілий. Завмер в піл гесту, в піл тріску розтрясеного несподіваном любовю серця. Його мармурове тіло в неприсутности жытя з пасийом оддавало ся безрухови вічности.

Навколо кружыли в ошалілым танцю, юродивы, заморочены вином горы.

Над головою, мірово і до такту, роздераючо гучали небеса, обоятны на гірску стихію.

Стоял - як все - скамянілий, а горы обнимали го ошалілым пламільом. В його же блищучых очах, як в дзеркалі, горіл тот сам гірскій жар.

Річ о білым царю вандрівнику

***

...Самий...

...По середині глубокой, чорной челюсти, де перевалют ся в роздераючій тишыні безмірны терплія вшиткого, што жыє, в ошалілым, безголосным врялку, стігаючым болячо мязи коло твари - сідил...

Смотріл хвилю в чорну глуб пахнячого напитку, котрий спокійно фалювал в білісій філіжанці. Звільна, кус якбы не присутній, широко отвореныма очами пізрил деси за выглед кавярні, за котрым дойдж заснувал гмляном хмарком виднокруг улиці.

...Розорваны стегна змасакуваных тіл заквитли червеністю вина. Смірід розкладаючого ся стерва доводила до вынютів : Солодко смакувал...

Піднюс вільним рухом філіжанку і помалы попил горячого напару. Стерпіл без моргніня повіком, кед кріп спарила го в язык. Тепло розляло ся звільна по гылтнику і выполнило жолудок, перешываючы розкішю спрагнений ужывкы организм.

...Непевні высунул голову над край скалистого урвиска. З трудом гылтнул слину смотрячы в студену ніч пропасти шыдерчо одверненой до него задом. Раптом ослизла, чорна пустка з голосным мясканьом зімала го і потягла в таляретувату пустку...

Отворили ся двері і до теплого поміщыня задуло ледувате повітря, наносячы піряний туман снігу. Одвернул ся в тамту страну. В дверях стояла она. Румяны од морозу лица, блискаючы усміхом очы, біліцькы, дрібны як в дітате зубы і шестя вырізблене на твари. То была она. Іх очы пыльно ся нашли. Смотрил на ню з камінном тварю і шыроко розхыленыма, якбы здивленыма, або непритомныма очами.

...Тяжка махінерія травлячого процесу выросла в цілий світ і молала го на екстременты, котрых не мож уж было одріжнити од самой махінерії. Организм. В його глубині, котра не дальше, як за верхньом скорком, гмерають, гниют і зас ся на стерві до жытя родят штораз то новы формы істнуваня. Смотрил на тото плытко дыхаючы, раз за разом втігаючы до уст і выдыхаючы тоту густу масу. Сам ньом был...

На ей лице вкрал ся вид непевности і усміх зачал загмерати в ей очах. Спостерюг тото. Скоро усміхнул ся лагідні та лем - як ся му здало - дост непорадні і непереконуючо. Видно было, же ся успокоіла. Промінний вид любви вернул на ей твар. Судячы по ним, уж давно забыла про свої вантпливости сперед хвильочки. Ясніла, як звізда, як сонце на небі, бо дівча красніе кед позерат в очы своїй любви, кед ся в цілости оддає свому мужчыні, і кед в своїм череві носит ненароджене дзецко.

Зробила гу ньому перший крок. Смотрил на ню, як, ідучы в його страну, оддаляла ся без перестанку од него а він од неї і медже нима вырастат даль: она є найвекшом близкістю Інчого. Особливі же - дівчате... Веце іщы: дівча є дальом самом.

***

*Уж ся не спалю під тым валалом, што з горы мече горячы сылзы зеленых нocy.
- зашуміло.*

Постоял іщы. Попри знебеснілым синявом землі краю пропасти смотрил пред себе в безмірну, білу рівнину челюсти, впертий плечами о спокійні червены толсты тільска гір на виднокругу. Співал беспівну пісню молитвы поганскому богу Вельости, Велькості - Велесови. Отупляючий вітер пестливі тягнул чорнявий водопад долгых волосів перевязаных ременьом на челі. Леняна кошела выпуцена на такы-же ногавкы, стягнена была в поясі мотузком. Слово про Славу Славян.

Докінчыл каву. Стал од столика і огорнул шкляныма очами кыпячий хаос змерку за выглядом. Зас сыпле сніг. Подумал. Зас сыпле. Поріг выводит на західню страну. Станул в піл крока. На порозі. Станул. Вітер зморозил скамяніле лице. Лечу. Подумал. Дал крок на улицу - *І пішол.*

Вкрыл ся мороком. Вандрівців нігда свитаня не двигат. Они в дорозі, ходячы. Не стаят. І не падают - хыбаль: в гору. Лем.

Короткій, драматызуваний, пісаний діалог о чытаню

Сцена I

Дідаскалія

Сцена найліпше порожня. Масти чорны, брудны, обычайны. Найрадше самы дошкы і голы стіны. Або повішаны на стінах чорны котары.

Входит ПОЕТА. Облечений на чорно: черевікы, ногавкы, гольф, волося, очы, пізрinya. Сідат за бюрком, бере в руку перо (конче чорне) і завішаючы го над картком (котра є задрукувана або записана – вишытко єдно) зачынат чытати. Вишытко. Разом з тыма дідаскаліямі. Ситуація дост нештоденна, бо тот, о котрым чытам, зна што робит тот, котрый чытат. Тот же зас – сам є чытаний, а тамтот: чытаючий. І так в нескінченіст подвіня...

Поета(/ы)

Лямпка освітлят бюрком, вирізуючы го острым границьом з челюсти нocy, разом з сідячом попри ним персоном. Пункт в безчасовости. На пласкатым, деревяным бляті, біла, чыста картка паперя. Згорблений праві-автор загмер над ньом. Скамянiлий. В руці держыт перо, котре без вічніст зближат ся до безмірної білости карткы, в зближаню тым знерухоміле. Мохом палучын вишытко получене в великій кокон стужіня. На вікы

Зо сталівкы пера, капля за капльом, стікат червено-чорна, густа як мед, кров. Помалы розливае ся по картці в штотраз шыршу млаку. В ей скамянiлій глыбiнi одбиват ся темно жарівка лямпы.

Ту є жытя.

Дідаскалія

ПОЕТА підносіт голову (цілий час мусит чытати, або гадати з памяти – як волит) і смотрыт з камяном тварю, без выразу, в страну публікы. Думат о тым, котрый іх тепер чытат.

КУРТЫНА

Академія Знань

Дня 17 червця 2002 рока в Столічным місті Кракові проходила презентація книжкы Олены Дуць-Файфер під наголівком *Literatura lemowska w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku* печатана Польском Академіюм Знань. Я там был

Як все без простору і часу. От так, преповім пару слів про то, што хоц може деси і колиси ся здійснило, то прецін з натуры своей поза припадковiстю хвилі.

Отже, подумайте сой, шырокі, долги сходы, ведучы догоры вздолж мармуровых стін. Дорога до них нетерпелива, нескінчена. Проходит в маленькій коридорик, з котрого входить ся до достойной ізбы. Стіл долгій, офірний, посередині. Попри ним місця достойны - прецін ішы порожні: видно пришли сме перед часом

святым, перед часом офіри. В просторі розносит ся кадильний запах віків. Час, котрого не видно, присіл гев на все - од все. На іконостасах стін божества тутушнього храму. Смотриме на себе з гордістю, пошаном, повагом. Чужы сме собі, кров не з кырви. А може... Лем не знати іщы, што они за богы, чыі і яку жертву собі класти кажут. Тихо. Помалы, скрипячы підлогом достойно вкрачают в храм капланы і засідают повздож олтаря, на котрым святила ся буде жертва на гнес зрыхтувана.

Залятий круг выполнил ся. В другым кругу, на зовні, нашли ся профаны: і мы гын присядеме.

Ведучий каплан встал і взнюс гу небу заводячу молитву. Все іщы не видно, што на офіру гнес поклали - не мож достеречы з другого незаклятого кругу. Чуйме-ле товды, яка молитва ся веде, а з ней ся може дознаме, яке свято і про што сме ся гев зобрали.

Про науку.

Мысль і ей ціль - знаня, здійснило ся деси. То уж знам. Выносят понад другы діло знаня, його трудніст а през то і достойніст. Святкуют велькіст уму, людского уму. Адже і... лемківского.

Єден за другым підносят ся капланы велькості науки і целебруют свій колійний сукцес. Повело ся пошырити велькіст человека. Лем - што нам мило - на тот раз на почесным місци сідит Лемкыня, гідна наступкыня нашого антената Чырнянского на педесталі науки: Олена Дуць-Файфер. І то про ню, про ей діло веде ся служба она нештоденна. Весельме ся, бо свято нам настало, весельме ся, бо велькіст діла человека потверджена. Радуйме ся - та без плохости.

І мы ся тішме, бо сме вказали, што годни сме сами з мудрістю ся міряти, та годни сме сами про себе знаня вести і пошырювати. Діло же прославляне капланами-пофесорами, то велька і тяжка книжка про лемківску літературу кінця XIX і початку XX віку.

Отже церемонія тырват, промовы ся ведут, час станул - тото, што в ним добре, тырват на все. Лем тото, што добре.

Прото, коли одзывает ся профан, котрий припадком заплянтал ся помедже капланів і черкат, окрем того, што і церемонія і вроджена достойніст годна бы му повісти, кебы ей мал: же йому ся в основі подабат, він уж комуси гын колиси бесідувал, што не мож створити лемківской граматыкы, він в основі то не зна, ци то засадні про лемківску літературу писати і таке там ріжне без сенсу і складу.

Того НЕ БЫЛО! Він остал в часі, його ніхто не запамятат. Не істніл тіж для згромаджених апостолів науки. Взагалі го НЕ ПОЧУЛИ. Він не істніл в них, в нашым часі-поза-часом.

По скінченій жертві настало співаня. А хто-ж мал співати, як не Лемкы. Та співали - Петро Трохановскій і ансамбль *Весна* - продолжаючы свято і вписуючы ся достойныма словами поезії в ціліст урочыстости. І все іщы співають, і не перестанут, посеред челобить Лемкам складаних, до неба заношених, святкуваних...